

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (2), 390-395

Geliş Tarihi:03.09.2021 Kabul Tarihi:21.10.2021

Yayın: 2021 Yayın Tarihi:30.11.2021

ISSN
2547-989X

Kitap Tanıtımı

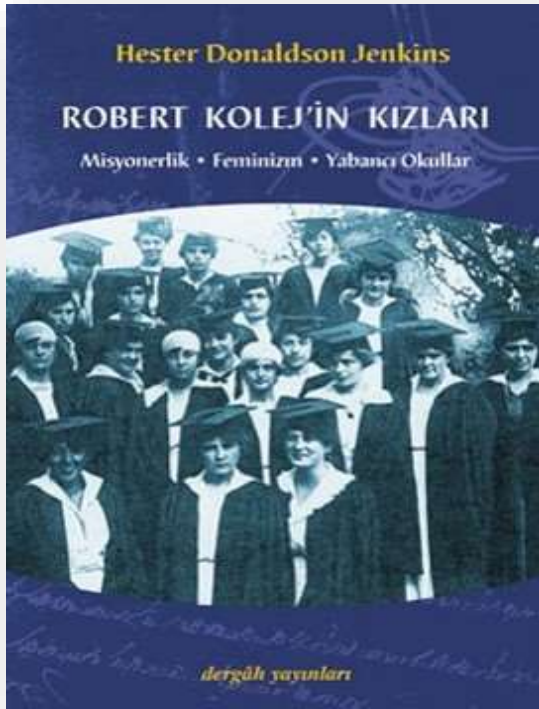
<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

ROBERT KOLEJ'İN KIZLARI, HESTER DONALDSON JENKINS,

Çev. Ayşe Aksu İstanbul, Dergâh Yayınları, 2008, 259 S.

ISBN: 978-975-995-1221

Handan ACAR*

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı, hndacar38@gmail.com , <https://orcid.org/0000-0003-1637-7374>, Kayseri, Türkiye.

Hester Donaldson Jenkins tarafından 1925 yılında kaleme alınan bu eserde Amerikan Kız Kolejinin ilk müdürü olan Mary Mills Patrick'in hatıralarına dayanarak onun ve kolejin hikâyesi anlatılmıştır. Eserin orijinal adı “*An Educational Ambassador to the Near East The Story of Mary Mills Patrick and an American College in the Orient*” olup “*Yakın Doğu'nun Eğitim Elçisi Mary Mills Patrick'in Öyküsü ve Doğu'da Bir Amerikan Koleji*” anlamına gelmektedir. 2008 yılında Dergâh yayınları tarafından “Batının Gözüyle Türkler” dizisinde Robert Koleji'nin kızları Misyonerlik, Feminizm, Yabancı Okullar adıyla yayımlanmıştır. Yayınevi tarafından Mary Mills Patrick'in adının Türkçe çeviriden çıkarılmasının nedeni okuyucu tarafından pek tanınmayan bir tarihi figür olmasından kaynaklanabilir. Bunun yanı sıra “misyonerlik, feminizm ve yabancı okullar” ifadelerinin kitabından içinden çekilerek başlığa taşınması okuyucunun dikkatini çekmek üzere yapılmış stratejik bir hamle olarak düşünülebilir.

Asıl odak noktası Osmanlı'daki Amerikan Koleji olan ve bunun yanı sıra Osmanlı ve Türk kültürüne dair çeşitli gözlemlerde de bulunan eseri Ayşe Aksu çevirmiştir. Yirmi iki bölümden oluşan, 259 sayfadan müteşekkil eserde yazara, çevirmene ve yayınevine ait olmak üzere toplamda üç önsöz yer almaktadır. Kitapta, dönemin yaşayışını, giyim tarzlarını, Müslüman ve gayrimüslim halkları gösteren birçok fotoğrafa yer verilmiştir. Kitabın sonuna kaynak metinde bulunmayan fotoğraflardan oluşan bir fotoğraflar dizini eklenmiştir.

Misyonerlik faaliyetlerinin kalem alınması misyonerlerin gelecekteki çalışmalarına diplomatik destek ve insan gücü sağladığı gibi aynı zamanda maddi kaynak da sağlamaktadır. Bu yüzden çevirmen Ayşe Aksu önsözde Hester Donaldson Jenkins'in bu eseri kaleme almasını sebebinin misyonerlik faaliyetlerine kaynak sağlamak olduğunu yazmıştır. Kitabın içeriğine baktığımız zaman Robert Koleji'nin Müdürü Mary Mills Patrick'den ve diğer misyonerlerden kahraman gibi bahsedildiğini, zor hayat şartlarına rağmen Tanrı'nın onlara yardım ettiğini belirtmesi eseri yazılma amacını açıkça ortaya koymaktadır.

Eserde çizilen II. Abdülhamit Han yönetimi altındaki Osmanlı portesine baktığımız zaman yazarın haklı olduğu hususlar olmakla beraber özellikle II. Abdülhamid

hakkında tarihi gerçekliğe dayanmayan, yanlış bilgilere de yer verilmiştir. Jenkins'in Abdülhamit hakkındaki ifadeleri şöyledir;

“Onun gözünde tüm kadınlar sadece ve sadece birer oyuncaktı. Annesi ne eşi ne de kızı; daha önce hiçbir kadın onu etkilememişti. Doğal olarak hep eğitimden korkuyordu. Zaten kendisini eğitmek için de hiçbir istek duymamıştı. Gençliğinde, çalışmaktan nefret etmek suretiyle, son derece zeki olan babasından tiksindiğini göstermişti. Okumaktan hep nefret etti, asla doğru düzgün yazmayı ve hecelemeyi öğrenemedi. Hatta arı Türkçeyi doğru düzgün konuşamıyordu. Buna mukabil el becerilerinde mahirdi.”

Bu ifadeleri inceleyecek olursak, II. Abdülhamit, annesi Müjgan Kadın-Efendi'in ölümü üzerine Perestû Kadın-Efendi tarafından büyütülmüştür. Cevdet Paşa'nın naklettiği üzere “Sultan Hamîd, tahta çıkışının ertesi günü Perestû Kadın-Efendi'nin elini öperek; “Siz annesizliğimi bana bir gün hissettirmediniz; nazarımda öz vâlidemden farkınız yoktur ve mevkiiniz Vâlide Sultan mevkiidir; sarayda da vâlide sultanlığın bütün hak ve selâhiyetlerine sâhip olacaksınız...” demiştir. (Aksun, 2016: 18). Tahta çıktığında üvey annesine karşı saygısını belirten Abdülhamit'in “kadınları bir oyuncak gibi” gördüğünü söylemek doğru değildir. Bununla beraber yukarıda yer verildiği üzere yazar Abdülhamid'in doğru düzgün yazmayı hecelemeyi bilmediğini yazmaktadır. İbnülemin'e göre Abdülhamit'in okuma ve yazmadaki kudreti oldukça azdı. Bununla beraber Sultan Murad'la Türkçe, Farsça ve Arapça dersleri almıştı. Keçecizâde Mehmed Fuad Paşa hâtıratında “Abdülhamîd Fransızca'yı iyi anlardı; fakat kendisine mahsûs bir kibir ve azamet, daha doğrusu târize veya tenkîde uğramamak için hiçbir vakit konuşmazdı.” demektedir. Kaldı ki 33 yıl devlet yönetmiş bir şahsın anadilini konuşamadığını iddia etmek iftiradan öteye gidemez. İstibdat döneminin getirdiği sınırlamalarda misyoner okulları da etkilenmiştir. Eserde bu anılara yeri geldikçe yer verilmiş olup, yazar; “*Abdülhamid'in paranayaklığı yüzünden öğrencilerin velileri arasında bile casuslar vardı.*” demektedir. Ayrıca Koleje karşı yapılan tüm bu sınırlamalar savaş zamanı değil barış zamanı yapıldığının altını çizmiştir. Bunların dışında sansür uygulamalarından dolayı kolej ders kitapları ve araçları konusunda zorluklar yaşandığına değinilmiştir.

“Müslümanların Peygamber'ine rol veren bir şiir yer aldığından dolayı Dante'nin İlahi Komedya isimli sansüre tabii tutulmuş, fizik dersi için getirilen dinamolar, dinamiyle kelime benzerliği nedeniyle gümrük kapılarından geri çevrilmiş, hatta bir keresinde tenis topları, görevlilerden biri faturadaki tenis topu kelimesini "top güllesi" diye okuduğu için ülkeye sokulması kabul edilmemiştir.”

Diyerek misyoner okullarının karşılaştığı zorluklarını anlatan yazar bununla beraber Amerikan Kız Koleji'nin birçok defa Türk dostluğu ile karşılaştığını yazmıştır. Abdülhamit'in kuşkucu idaresi altında bile kolejin vergiden muaf tutulduğuna değinilmiş ancak sayfa 125'te Abdülhamid'in koleji vergiden muaf tutmasını 1895-1896'daki Hamidiye Katliamları adıyla bilinen olaylar karşısında Hıristiyan düşmanlığı ithamlarına karşı bir savunma amacıyla bahsedildiği yazılmıştır.

1871'de American Board'ın kadınlar kanadı olan Kadın Misyonerler Birliği'nin (Womens Board of Missions) öncülüğünde, sadece 3 Ermeni kız öğrenci ile açılan kolej müdire Mary Mills Patrick ile adeta bütünleşmiştir. Patrick, maddi açıdan bu örgüte bağlı olan okulu daha uluslararası bir statüye ulaştırmak için bu bağlarından koparmaya çalışmıştır. Eserde Patrick'in çabaları sonucu kolejin 1908'de tamamen misyonerlik bağlarında kurtulduğu ifade edilse de Osmanlı ülkesinde faaliyet gösteren Amerikan Board Örgütü, William Peet gibi misyoner çevrelerin bilindik isimlerinin adı sık sık geçmektedir. Bunun dışında öğrenciler için misyoner birliği kurulduğu, kızların birçoğunun Genç Hıristiyanlar birliğine üye olduğunu ve bu birlikle yan yana çalıştıkları kitapta geçen ifadeler arasındadır. “Şark koşullarının izin verdiği ölçüde akademik derslere ilaveten, öğrencilerin kaynaşmasına yönelik müfredat dışı faaliyetler” adı altında bahsedilen faaliyetlerden biri öğrencilere yönelik bir misyoner cemiyeti kurulmasıdır. Kitapta bu cemiyetten;

“İspanya'daki Mrs. Gu-lick Okulu'nda okuyan bir kızın eğitimine, Hindistan'daki Pundita Ramabai'nin işine ve İstanbul'daki fakir insanlara para yardımında bulunmaya öğrencilerin coşkulu bir ilgisi vardı. Pazar ayınlarını okuldaki öğretmenler, ziyarete gelen din adamları veya yerel misyonerler yönetirdi.”

İfadeleri ile bahsedilmiştir. Ayrıca Patrick'in eski misyoner maaşı adı altında 400 dolar aldığı söylenmiş, ilerleyen sayfalarda 1924 yılında emekli olan Müdüre

Patrick için düzenlenen törende kendisine American Board tarafından hizmette kırk yılını doldurmuş olanlara verilen bir şeref payesi verildiği yazılmıştır. Eski misyoner olduğu için maaş alan bir müdireye bir misyoner örgütü tarafından meslekte kırkıncı yılını doldurduğu için şeref payesi verilmesi, öğrencilerin misyoner örgütleri ile çalıştırılması okulun misyonerlikle olan bağının koptuğuna dair olan iddialarla çelişmektedir.

Kolejde, Amerika’da iki yıllık bir yüksekokula denk bir müfredat benimsenmiştir. Bu sayede kolej öğrencilerinin diplomaları Londra Üniversitesi hariç tüm Avrupa üniversitelerine imtihansız giriş için kabul edilmiştir. Londra Üniversitesinde kabul edilmeme sebebi ise bu üniversitede Latince ağırlıklı eğitim verilmesidir. 1921-1922 yılları arasında kolejde Arnavut, Amerikan, Ermeni Arap, Çerkez, Bulgar, Kırmırlı, Gürcü, İngiliz, Alman, Rum, Yahudi, Macar, Kürt, İranlı, Romanyalı, Rus, Sırp, Suriyeli, Tatar ve Türk olmak üzere 20 farklı milletten kız öğrenci bulunmuştur. Kitapta 20 farklı millete ve üç büyük dine mensup toplumun her katmanından kızın arasındaki uyumu sürdürmenin zor olduğu, ancak bu uyumun mucizevi bir şekilde gerçekleştiği yazmaktadır. Birbirine düşman milletlerin kızları arasında sevgiye dayalı dostluklar kurulmuş ve genel bir anlayış ruhu sergilendiği ifade edilmiştir. Böyle uluslararası bir okulu yönetmenin zor olduğuna ancak Mary Mills Patrick’in bu görevi başarıyla gerçekleştirdiğine değinilmiştir. Gerçekten de Almanca, Grekçe, Fransızca ve Türkçeye hâkim olan müdire, henüz yirmili yaşların başlarında genç bir misyoner olarak Osmanlı topraklarına geldiği zaman kitaptaki tabirle mücadelecî bir Ermeni köyüne tayin edilmiştir. Kısa süre içerisinde Ermeniceyi de öğrenen Patrick bir ders kitabını Ermeniceye tercüme etmiştir. Daha sonraki yıllarda Müdire Patrick okuluna Rum öğrenci almak istemiştir. Okulda modern Rumca bilen hiç öğretmen olmadığı için yaz mevsimini üçüncü bir Rum köyünde tek kelime İngilizce konuşmadan geçirerek Rumca öğrenen Patrick’in bu azmi takdire şayandır.

Yazar, kolejde öğrenim gören farklı ırklara mensup öğrencileri başlıklar altında ele almış, ırklarını, gelenek-göreneklerini, mizaçlarını, fiziki görünümelerini en ince ayrıntılarına kadar incelemiştir. İngilizce kompozisyon dersinde en zekice ve

mizahi yazıları Rumların, en hareketli hikâyeleri Bulgarların yazdığını, en sürükleyici ve hayal gücü yüksek olan öğrencilerin Ermeniler olduğunu, şarklı kızların genelde matematikten hoşlanmadığını belirtmiştir. Ayrıca Ermenileri dış görünüşlerinin Türk, Slav ve Rumlardan daha fazla doğululara benzediğini, genel tipoloji bakımından Yahudilere de yakın olduklarını yazmıştır. Yahudiler ve Ermeniler arasındaki benzerliklerin sadece dış görünüşleri ile sınırlı kalmadığını, bu iki halkı kaderinin de baskı ve zulüm olduğunu ifade etmektedir.

Hester Donaldson tarafından kaleme alınan bu kitap dönemin sosyal ve siyasal olaylarının Osmanlı topraklarında yaşayan özellikle azınlıkların durumunu anlatması bakımından önemlidir. Eserde sık sık misyonerlik propagandası yapılmakla beraber, II. Abdülhamid Han hakkında gülünç olarak nitelendirilebilecek suçlamalara yer verilmiştir. Kısaca değerlendirmeye ve içerdiği iddialara cevap vermeye çalıştığımız adı geçen eserde, misyonerlerin gözünden bu coğrafyanın insanlarını anlattığından dolayı tarih araştırmacıların mutlaka okuması gereken bir yapıttır.